

CULTUURHISTORISCHE WAARDEBEPALING

Weebosch 104

Bergeijk

Dit rapport betreft een bouwhistorische verkenning van de voormalige langgevelboerderij WEEBOSCH 104, GEMEENTE BERGEIJK.

Rapportnummer	12 2
Status en versie	Concept 1.0
In opdracht van	Bureau Sengers
Samenstelling en redactie	ir. W. Beelen
Plaats en datum	Eindhoven voorjaar 2012

Niets uit dit werk mag worden vermenigvuldigd en / of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, waaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van samensteller.

AANLEIDING ONDERZOEK:

De voormalige boerderij Weebosch 104 heeft haar agrarische bestemming en gebruik verloren. De boerderij heeft nog bijzonder veel oorspronkelijke kenmerken behouden en heeft de wijzigingen die het gevolg waren van schaalvergroting in de tweede helft van de vorige eeuw veel minder ondergaan dan veel andere boerderijen.

Het bedrijfsgedeelte kent relatief weinig aanpassingen, het woongedeelte is wel aan eigentijdse woonwensen aangepast.

Deze boerderij kan beschouwd worden als een cultuurhistorisch interessante boerderij in het zuidoostelijk grensgebied van Noord-Brabant. Op deze locatie was, blijkens kaartmateriaal, reeds eerder een boerderij aanwezig.

De interesse om dit onderzoek te kunnen uitvoeren wordt veroorzaakt door de hoge mate van originaliteit van deze boerderij. Wanneer we ons een beeld willen vormen van de historische ontwikkeling van de boerderij, is het goed ons te realiseren dat de boerderij voortkomt uit een lange traditie. Die traditie is gevormd door de ervaringen uit het verleden.

De beleidsregels die de Provincie ten aanzien van cultuurhistorisch waardevolle boerderijen heeft opgesteld, beogen de instandhouding van waardevolle boerderij door bij de herbestemming de mogelijkheid te bieden tot splitsing in twee wooneenheden. Van belang daarbij is dat de cultuurhistorisch waardevolle zaken behouden blijven.

Het doel van dit onderzoek is de onderbouwing te leveren voor een cultuurhistorisch verantwoorde wijziging waarbij twee woningen in de boerderij worden gerealiseerd.

INHOUDSOPGAVE.

1. Samenvatting	3.
2. Definities	4.
3. De ligging.....	5.
4. De langgevelboerderij algemeen	9.
5. Beschrijving boerderij Weebosch 104.....	14.
6. De te behouden cultuurhistorische waardevolle elementen.	23

1. SAMENVATTING.

De boerderij is gebouwd kort na de eeuwwisseling van de 19^e naar de 20^e eeuw. Vóór die tijd stond er volgens het minuutplan van 1811-1832 ook reeds een boerderij op dit perceel.

De huidige boerderij was in de bouwtijd een aanzienlijke boerderij die dicht bij de kern van Weebosch centraal op een ruim perceel ligt.

Bij deze boerderij zijn aanpassingen uitgevoerd die ook binnen de bestaande gevels mogelijk waren.

De agrarische ontwikkelingen gericht op schaalvergroting en op de specialisatie die zich elders in veelal binnen de bestaande boerderij voltrokken werden hier voor een deel in de bijbouwen gerealiseerd. Deze boerderij is daardoor uitwendig vrij authentiek gebleven terwijl inwendig de bedrijfsvoering werd aangepast. Zoals elders is in de laatste decennia ook hier het wooncomfort verbeterd en aangepast aan eigentijdse woonwensen.

De buitengevels hebben nagenoeg de gehele authentieke indeling meer dan één eeuw behouden.

De cultuurhistorische waarde en betekenis heeft ook betrekking op de bijgebouwen, deze hebben eveneens een rol van betekenis. Het is immers het geheel van zaken die de bedrijfsvoering mogelijk hebben gemaakt. Echter de regelgeving van de Provincie kent haar begrenzing en voorziet niet in een vrije keuze tot herbestemming met nog meer woonbestemmingen. Binnen de bestaande gevels van deze boerderij is een hergebruik tot twee woningen mogelijk met behoud van de cultuurhistorische waarden.

Farming does not just happen, whether it is ancient, history or modern. It is an extremely complex process requiring great skill in balancing the different component elements inputs and outputs gambling against the greatest uncertainty of them all, the climate and managing to have sufficient reserves to survive the worst possible outcome.

Peter Reynolds. Ancient farming 1987. P 49

2. Definities.

Boerderij.

De traditionele boerderij is niet zo maar een gebouw, waarin zich agrarische processen voltrokken, de boerderij is het resultaat van een extreem gecompliceerd complex van afwegingen, zowel bij de bouw als bij latere aanpassingen. Bij dat proces van afwegingen hebben niet enkel economische factoren een rol gespeeld, het was een proces waarbij tal van aspecten en factoren een rol speelden zowel natuurlijke gegevens als door de mens gecreëerde factoren en gegevens. Tot de boerderij wordt gerekend, het erf met alle opstallen, artefacten en de bij de boerderij behorende gronden.

Schuur.

Het woord schuur heeft oorspronkelijk een betekenis in de zin van bedekken, schuilen. Het is een eenvoudig gebouw zonder inwendige verdieping bestaande uit vier wanden dat tot bergplaats van gewassen en gereedschap dient.

In de loop der tijd zijn een groot aantal typen schuren tot ontwikkeling gekomen. Een der bekendst schuren in Noordwest Europa is de schuur in Ter Doest. Dit is een middenlangsdeelschuur.

Schuren zijn niet enkel ruimten waarin gewassen werden opgeslagen, een gedeelte van de schuurvloer werd vrij gehouden voor het dorsen in de wintermaanden. Voor het overige bestaat een schuur uit tasruimten. De tasruimten zijn zodanig gelegen dat het laden, lossen en dorsen efficiënt kon plaats vinden.

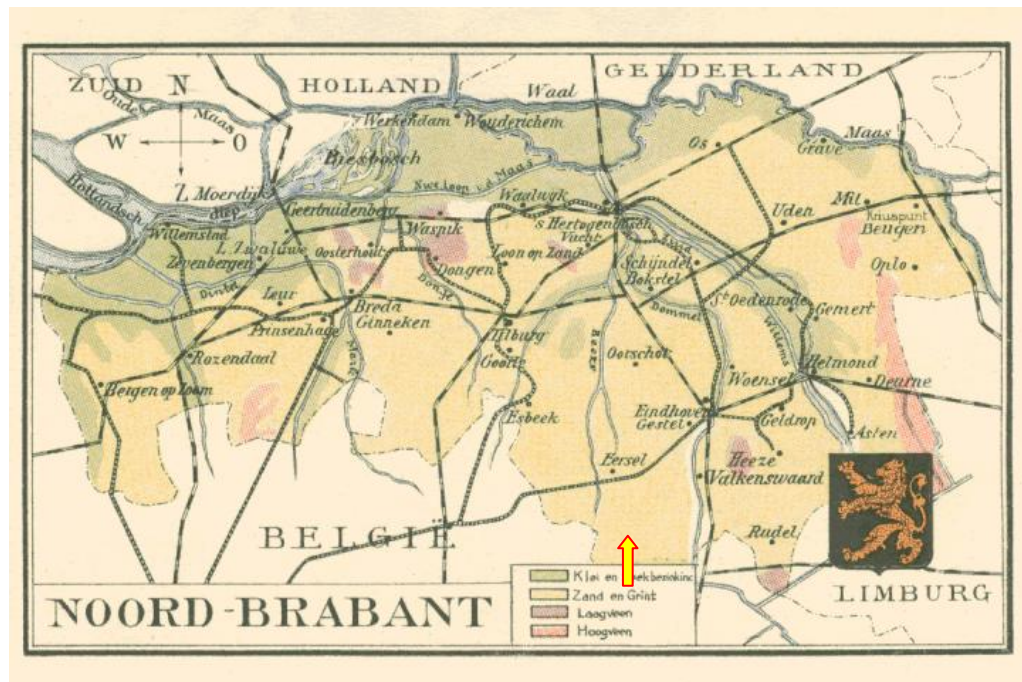
Cultuurhistorische waarde.

De aan een bouwwerk of een gebied toegekende waarde gekenmerkt door het beeld dat is ontstaan door het gebruik dat de mens in de loop van de geschiedenis heeft gemaakt van dat bouwwerk of dat gebied. (Vergelijk natuurlijke waarde).

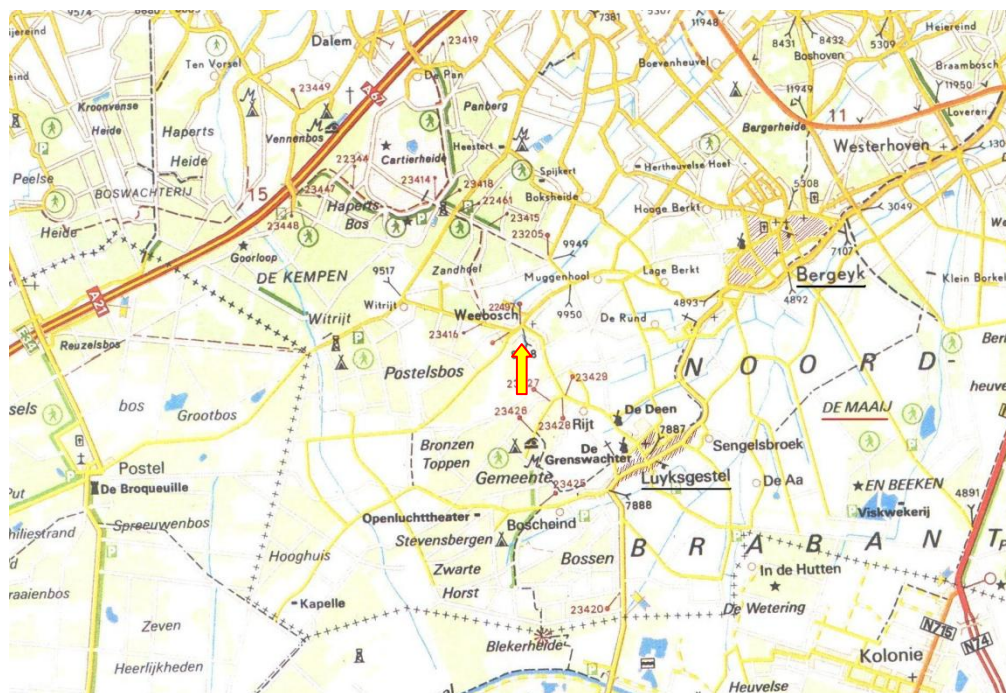
Bij cultuurhistorische waarden gaat het over de positieve waardering van sporen, objecten, patronen en structuren die zichtbaar of niet zichtbaar onderdeel uitmaken van onze leefomgeving en een beeld geven van een historische situatie of ontwikkeling. In veel gevallen bepalen deze cultuurhistorische waarden de identiteit van een plek, gebied of object en bieden ze aanknopingspunten voor toekomstige ontwikkelingen. Deze cultuurhistorische elementen kan men niet allemaal als beschermd monument of gezicht aanwijzen, maar zijn wel onderdeel van de manier waarop we ons land beleven, inrichten en gebruiken

3. DE LIGGING.

Het adres van de boerderij is Weebosch 104 in de gemeente Bergeijk.

Afb. 1. Kaart Noord Brabant.

Afb. 2. Ligging Weebosch op een wegenkaart.

Afb. 3 Militaire kaart uit 1830-1850 met bij de pijl de voorloper van de boerderij Weebosch 107.

De naam "Weebosch" of "Weibosch" wijst naar een, voor de Kelten belangrijke en heilige plek waar de goden offers werden gebracht. Hieruit mag worden afgeleid dat in de Keltische tijd deze omgeving bewoond werd. De "Militaire kaart 1830-1850" toont de haakvormige weg waarlangs de boerderijen gelegen zijn. De afbeelding van de kaart is te onnauwkeurig om aan de hand van de rode vlekken, die de bebouwing voorstellen, te kunnen aangeven welk type bebouwing voorkomt. Duidelijk is wel dat Weebosch een voor landbouw geschikte locatie was. Het grote heide gebied achter de boerderij gelegen bood ruimte voor schapen en strooisel voor de koeienstal. Het perceel waarop de boerderij ligt werd in de negentiende eeuw deels als tuin gebruikt, het overige was weiland. De percelen aan de overzijde van de weg lagen iets hoger en waren in gebruik als bouwlanden. De "Run" een beek die uitmond in de Dommel zorgde voor de aanvoer van water.

Kortom deze omgeving bood de mogelijkheden voor eeuwen oude bewoning met een agrarische bedrijfsvoering.

De eerste zijdelingse vermelding van Weebosch dat toen Wedebosch heette, dateert van september 1299. *Jan II, hertog van Brabant, bestemt op verzoek van Simon, investiet van Bergeyk, vrouwe Aleid en de gehele parochie van Bergeyk zekere hem toebehorende allodiale goederen voor het onderhoud van een nieuw gesticht altaar, met uitzondering echter van de novale tienden van Wedebosch.* In een charter (1326) van Hertog Jan III van Brabant wordt het gehucht Wedebosch ook genoemd.

Weebosch kende vanouds een [kapel](#), die gewijd was aan [Onze Lieve Vrouw](#). De kapel werd reeds vermeld in de 15e eeuw, maar bestond vermoedelijk al eerder. Nadat ze in [1648](#) onteigend werd door de protestanten raakte ze in verval, en ze werd in de 18e eeuw gesloopt.

Afb. 4. Gedeelte van het Minuutplan 1830 met de locatie van de boerderij.

Afb. 5. Detail van het Minuutplan 1830 met de locatie van de boerderij.

De omschrijvingen in de legger behorende bij het minuutplan van omstreeks 1830 van de nummers zijn:

- 222 Weiland eigenaar Klessens de kinderen L en B.
- 223 tuin eigenaar Bergmans Stephanus
- 224 huis en erf eigenaar Bergmans Stephanus.
- 225 weiland eigenaar Bergmans Stephanus.

Op het perceel met nummer 224 staat niet enkel de boerderij aangegeven maar ook twee kleine bijgebouwen. Eén van die bijgebouwen kan een bakhuisje zijn het andere een varkensstal of schuur. Het merendeel van de bebouwing langs weg is met de korte gevel naar de weg gekeerd. Die oriëntatie van een boerderij met het bedrijfsgedeelte naar de weg behoort bij een hallehuisboerderij.

In 1830 behoorde de boerderij toe aan Bergmans Stephanus. Die boerderij is de voorloper van de huidige boerderij.

4. De langgevelboerderij algemeen.

Op de zandgronden in Limburg en Noord-Brabant heeft zich een boerderijtype ontwikkeld wat wordt aangeduid met langgevelboerderij. Deze naam gaf Johan Hendrik Gallée eind negentiende eeuw aan het boerderijtype wat hij ook al elders in het land gezien dacht te hebben, toen hij een bezoek bracht aan Noord-Brabant. Gallée zocht naar de oorsprong van de Saksische taal. Hiervoor had hij eerst klederdrachten onderzocht maar die bleken aan mode onderhevig te zijn, waarna hij zijn aandacht richtte op de boerderijen.

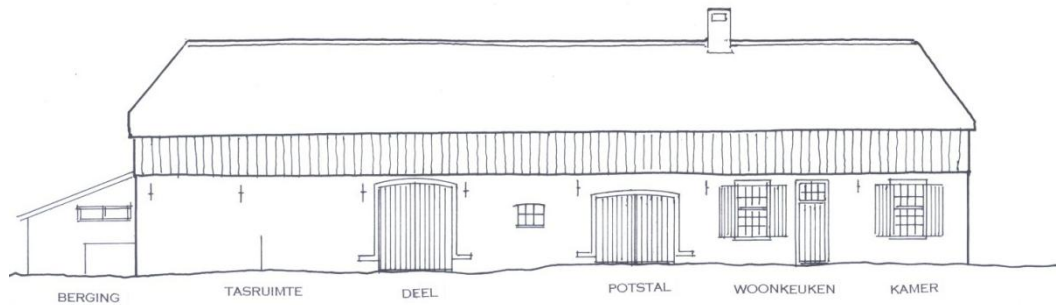
De ontwikkeling van de langgevelboerderij is een proces geweest wat vermoedelijk eind achttiende eeuw begint en tot het midden van de twintigste eeuw doorgaat. Eerdere boerderijen in deze streken waren hallehuisboerderijen. Veel van deze boerderijen zijn in de loop der tijd gesloopt of verbouwd tot boerderijen waarmee een bedrijfsvoering als langgevelboerderij mogelijk werd. Op de vrij onvruchtbare zandgronden was het moeilijk iets te verbouwen zonder mest aan de bodem toe te voegen. Mest was daarom voor de boer op de zandgronden belangrijk en kostbaar. Koeien leverden die mest. Om zo veel mogelijk mest van de koeien te kunnen verzamelen was het nodig de koeien niet alleen in de winter maar ook in de zomer zoveel als mogelijk in stal te houden. Wanneer het weer het toeliet werden de koeien overdag "geweid" waarna ze 's avonds weer naar stal gebracht werden. Dit was zeer arbeidsintensief.

Afb. 6. Koehoedster op de heide. Emile Van Damme-Sylva.

Het staltype wat sinds de middeleeuwen voor dat doel zich het meest efficiënt bewezen had, was de potstal. De potstal was een ongeveer één meter diepe kuil met vanaf de ingang, een helling. Langs deze helling konden de koeien in en uit de stal en kon de boer zijn kar naar binnen rijden om het mest te laden. De bodem van de kuil waarop de koeien stonden, werd met strooisel bedekt. Wanneer het mest het strooisel bedekt had werd een nieuwe laag strooisel aangebracht. De koeien vermengde, al lopend het mest met strooisel. Dit proces herhaalde zich totdat de mest met behulp van een boerenkar uit de stal gehaald werd. Het leeghalen gebeurde soms één keer, maar meestal twee keer per jaar. De boerenkar werd langs dezelfde helling

naar binnen gereden als waarlangs de koeien in en uit de stal gingen. De poort die daarvoor in de gevel gemaakt was, heeft een breedte die de boer in staat stelt om de kar achteruit met behulp van een paard of os in en uit de stal te rijden. In de regel hebben de poorten een breedte van 9 á 10 voet en worden overspannen met een kromme balk, een korf- of segmentboog. Deze potstalpoorten zijn in de regel niet hoog, omdat de karren niet hoog geladen konden worden.

Afb. 7. Langgevelboerderij met potstalpoort te Riel.

Het mest diende er voor om opbrengst uit de bodem te kunnen genereren. Anders dan tegenwoordig was het hoofddoel van het houden van koeien, niet melk maar mest produceren. Daarnaast werden op de boerderijen enkele varkens gehouden vanwege het vlees. Op de akkers werd rogge, tarwe, haver, gerst, bieten, knollen, en aardappelen verbouwd. Een en ander in wisselende verhoudingen, al naar gelang de bodemgesteldheid. De boerderij op de zandgronden bracht in eerst instantie die producten voort, welke door de boer zelf werden geconsumeerd. De producten welke hij zelf niet verbruikte werden op de markt verkocht. Wanneer de boerderij dicht bij de stad lag had de boer het voordeel, dat hij gemakkelijker producten kon afzetten. Aan de boerderijen is vaak te zien of de boer een afzetgebied bij de stad had voor zijn producten of niet. Nabij de grote steden liggen daarom grotere boerderijen welke met meer aandacht en zorg tot stand kwamen.

Afb.8. Ploegende boer bij avondschemering. Frans Courten.

Op een langgevelboerderij op zeer schrale zandgrond, in het begin van de

twintigste eeuw in de regel tussen de drie en zes koeien worden gehouden. Meestal bezat een boer in die tijd een paard, maar soms moest hij zich behelpen met een os of koeien als trekdier.

De boerderij vormde een gesloten systeem waar in principe zo weinig mogelijk producten naar toe gebracht werden. Het geringe geld waarover de boer beschikte, werd gebruikt om kleding en andere bijzonderheden te kopen.

De langgevelboerderij kent een aantal ontwikkelingsfasen waarlangs de ontwikkeling heeft plaats gevonden. De langgevelboerderijen onderscheid zich op een groot aantal punten van de hallehuisboerderij. Op de eerste plaats is dat de ligging ten opzichte van de weg. De hallehuisboerderij ligt in de regel loodrecht op de weg terwijl de langgevelboerderij evenwijdig aan de weg gesitueerd werd. De ligging kan echter beïnvloed worden door de perceelsvorm, de geologische of geografische gegevens. De situering zorgt voor een geheel andere logistieke bedrijfsvoering tussen deze twee verschillende typen boerderij.

Afb. 9. Detail minuutplan Klein Tongelre met hallehuisboerderij en langgevelboerderijen

De hallehuisboerderij was in de regel alleen in de kop- en eindgevel toegankelijk terwijl de toegangen tot de langgevelboerderij juist in de lange zijgevel gelegen zijn.

Afb. 10. Hallehuisboerderij met bedrijfszijde naar de weg gekeerd.

Het spreekt voor zich dat de boer die met een kar zijn boerderij in moet rijden, dat vanaf de weg doet. Met andere woorden de meeste hallehuisboerderijen liggen met de bedrijfszijde naar de weg gekeerd, terwijl de langgevelboerderij met de lange zijde naar de weg gelegen is.

Afb. 11. Boerenstraat in sneeuw. (langgevelboerderijen omstreeks 1900)

De ontwikkeling van de langgevelboerderij kent een aantal fasen. Door meerdere onderzoekers is gezocht naar een overgang van hallehuisboerderij naar de langgevelboerderij. De langgevelboerderij is echter geen verdere ontwikkeling van de hallehuisboerderij zoals door onderzoekers lang werd verondersteld.

De ontwikkeling van de langgevelboerderij is ontstaan in de streek, ten zuiden van Noord-Brabant. Het grote verschil tussen de hallehuisboerderij en de langgevelboerderij is de constructiewijze. Hallehuisboerderijen bestaan uit een op zichzelf staande houtconstructie die ruim binnen de buitenwanden van de boerderij staat en het dak draagt, terwijl langgevelboerderijen dragende buitengevels hebben welke het dak dragen. De hallehuisboerderij heeft constructie waarvan de ontwikkeling begint in de bronstijd en die voorkomt in gebieden waar beperkt hout, maar geen steenachtige bouwmaterialen voorhanden waren. De constructiewijze van de langgevelboerderij komt voort uit éénbeukige gebouwen met gevels bestaande uit stenen gevels. Het zijn de voorhanden zijnde bouwmaterialen die in eerste instantie de bouwwijze bepalen. In het overgrote deel van België en Duitsland treffen we gebouwen aan die voortkomen uit de gestapelde traditie.

Binnen die Belgische traditie ontwikkelde zich een boerderij type die de eigenschappen heeft van de langgevelboerderij. Het is dan ook voor de hand liggend dat niet de hallehuisboerderij de langgevelboerderij heeft voortgebracht maar boerderijen uit België. Wel komen in Noord-Brabant hallehuisboerderijen voor, welke van oorsprong een ingangen in de zijgevel hebben. Deze boerderijen hebben een bedrijfsvoering die geheel gelijk is aan die van de langgevelboerderij maar zijn vaak verbouwde hallehuisboerderijen.

De indeling van de langgevelboerderij in Noord Brabant is op hoofdlijnen vrijwel overal gelijk. Aansluitend aan het woongedeelte bevindt zich de koeienstal. Deze wordt altijd met een wand afgescheiden van de deel (een tot het dak open ruimte met een vloer voorzien van een grote hoge dubbele deur in de straatgevel en een loopdeur aan de tegenover liggende gevel. De deel werd oorspronkelijk gebruikt voor het dorsen van de oogst. Naast de deel was de tasruimte gelegen, een aan drie zijde gesloten ruimte, in de regel zonder ramen. Tegen de achtergevel was een aanbouw. In de aanbouw werd meestal een toilet en natte ruimte ondergebracht. Wanneer de boer ook varkens had werden die in de stallen in de aanbouw ondergebracht. Wanneer er de boer over een paard beschikte stond dat meestal in een van de tasruimte afgescheiden stal, zo ver als mogelijk van het woongedeelte verwijderd.

Kippen werden vanaf de twintigste eeuw de regel in speciale los staande houten kippenhokken ondergebracht.

Verder bevond zich op het erf altijd een waterput.

Vaak was er ook een ruimte in de tuin waar bijenkorven opgesteld stonden.

Het erf omvatte in de regel een moestuin, en boomgaard. Wanneer er voldoende ruimte was werden bloemen geplant langs de randen van de moestuin of soms zelfs een kleine bloementuin.

5. BESCHRIJVING BOERDERIJ WEEBOSCH 104.

De hoofdmassa van de boerderij heeft een rechthoekig grondvlak van één bouwlaag waarboven een zadeldak. Tegen de achterzijde is een aanbouw die deels authentiek is en in recentere tijd vergoot is door er een serre tegen aan te bouwen.

De gevels zijn gemetseld met rode baksteen in kruisverband. De toegepaste baksteen is vermoedelijk in België gebakken met oranje-rood bakkende klei. In het gebied dicht bij de Belgische grens zijn deze bakstenen in de eerste helft van de twintigste eeuw veelvuldig toegepast. Het voegwerk is platvol uitgevoerd met een licht gekleurde kalkmortel. Op de overgang van de langsgevels naar het dak is achter een zinken mastgoot een zes lagen hoog fries of muizentand gemetseld.

Afb. 12. Fries onder de goot (bloktand, strekkenlaag, dubbele muizentand, koppenlaag en strekkelaag)

Opmerkelijk is dat er geen plint gemetseld is of dat door middel van trasraamklinkers een plint gevormd is. Misschien heeft men de bedoeling gehad om nadien ooit een hardstenen plint toe te voegen.

Afb. 13. Aanzicht boerderij vanaf de weg.

Het zadeldak is gedekt met gesmoorde tuiles du nord pannen met vlakke wel. Aan de kopgevel en bij de brandgevel is een schoorsteen aanwezig. Boven het

woongedeelte is iets rechts van het midden van het woongedeelte een brede plat afgedekte dakkapel geplaatst.

Het woongedeelte ligt gezien vanaf de weg aan de linker kant van de boerderij het bedrijfsgedeelte rechts. Het woongedeelte heeft links en rechts van de voordeur een zelfde raam met een breedte van 14 koppen. De ramen zelf, zijn in de loop der tijd vervangen. De huidige ramen zijn in kunststof en hebben een kalf waarboven een vaste ruit, onder het kalf bevindt zich een groot draaikiep raam. De ramen worden door een boogtrommel met daarboven een strek overspannen. Decoratief zijn luiken aan de gevel bevestigd.

Afb. 14. Kunststof raam met rolluik en luiken bevestigd tegen de gevel.

Ook de voordeur is vervangen, de deur is van tropisch hardhout, waarin zich drie gelijke horizontale glasopeningen boven elkaar bevinden. Het kalf van de voordeur is op een lagere hoogte geplaatst dan het kalf van de flankerende ramen. De ramen en deur zijn voorzien van een rolluik dat buiten tegen de ramen en deurkozijn gemonteerd is.

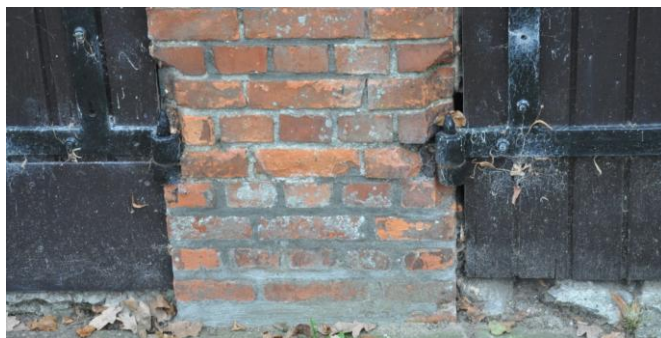
Afb. 15. Aanzicht woongedeelte.

Afb. 16. Gesmeed gevelanker.

Opmerkelijk aan de gehele voorgevel zijn de smeedijzeren ankers die de moerbalken aan de gevel koppelen. Bij het woongedeelte bevinden deze zich op een grotere hoogte dan bij het stalgedeelte omdat daar de vloer veel hoger ligt.

Het bedrijfsgedeelte heeft drie betonnen stalramen, daarnaast de dubbele potstaldeur en de grote dubbele deel- of mendeur. Het gesloten gemetseld gedeelte van de tasruimte sluit de gevel af. De potstaldeuren en de mendeuren draaien aan duimen die de deuren iets binnen het gevelvlak plaatsen. Om de deuren te kunnen plaatsen en wegnemen zijn boven de duimen enkele lagen metselwerk van een schuine kant voorzien.

Afb. 17. Aanzicht gesmede duimen ingemetseld.

De betonnen stalramen zijn voorzien van een segmentboog en geplaatst onder een rollaag. Onder de ramen is een plat een raamdorpel gemetseld. De ramen zijn links en rechts op een klampsteen geplaatst die links en rechts naast de raamdorpel gemetseld is. Onder de ramen is hierdoor een ventilatieopening gecreëerd.

Deze betonnen ramen zijn niet authentiek, daarbij bevindt zich het middelste raam op de plaats waar eerder een deur was. De overgang van potstal op grupstal is in fases gegaan. De aanvankelijke potstal kende drie ramen en de dubbele potstaldeuren. Nadat de potstal in een grupstal verbouwd werd was een deur voor het afvoeren van mest uit de grupstal praktisch. Nadien heeft zich later een schaalvergroting voltrokken toegespitst op koeien. De gehele stallengte werd voor het houden van koeien geschikt. Toen de grupstal vergroot werd en voor drijfmest werd aangepast was de (nieuwe) deur niet meer nodig en een raam wenselijk. Eerder waren op de plaats waar nu de betonnen ramen zijn, zeer waarschijnlijk metalen ramen.

De potstaldeuren en de deel of mendeuren zijn voorzien van grote sierlijk vorm gegeven gesmede gehengen.

De eindgevel (bedrijfsgedeelte) heeft links en rechts een betonnen stalraam van eenzelfde model als in de voorgevel. Ook de plaatsing van deze betonnen stalvensters op twee klampen om er een ventilatieopening onder te creëren is hetzelfde als in de voorgevel. Bijzonder aan deze gevel zijn de verticale ventilatieopeningen in het gedeelte van de top van de gevel.

Afb. 18. Aanzicht eindgevel met ventilatieopeningen en twee toegevoegde stalramen.

Ter hoogte van de goot bevinden zich drie ventilatie openingen, iets onder de top één opening en ertussenin twee ventilatie openingen. Iedere opening is een kop plus twee voegen breed en zeven lagen plus een voeg hoog. Langs de gevelbeëindiging is een smeerlijst aangebracht om de pannen vast te zetten en de beëindiging van de gevel af te werken.

De kopgevel (bij het woongedeelte) heeft evenals de voorgevel een wijziging van de materialisatie van kozijnen ondergaan. Hier zijn de houten kozijnen door kunststof vervangen. Aan de linkerzijde bevinden zich op de begane grond twee smalle ramen, en een dito smal raam aan de rechterzijde. Dit laatste raam strookt wel aan de bovenzijde met de twee links geplaatste ramen, maar het is korter en aan de onderkant op grotere hoogte geplaatst. Dit raam behoorde toe aan de opkamer die boven de kelder lag. In de top van deze kopgevel zijn twee smalle slaapkamerramen opgenomen. Alle ramen zijn ook hier van een boogtrommel en een strek als overspanning voorzien. De topgevel eindigt met de schoorsteen. De overgang van de gevel naar het dak is middels een smeerrandje afgewerkt. Dwars door de schoorsteen loopt een nokanker en twee keer twee gordingankers zorgen dat de gordingen met de gevel hecht verbonden blijft.

Afb. 19. Aanzicht kopgevel

De achtergevel heeft een recente toevoeging gekregen in de vorm van een serre naast enkele ondergeschikte aanpassingen.

Afb. 20. Achtergevel woongedeelte met toegevoegde serre.

Het rechter deel betreft het woongedeelte van deze boerderij. Rechts bevindt zich een kelderraam waarnaast een nieuwe serre aansluit. De serre heeft dezelfde diepte als bestaande aanbouw. De serre heeft evenwijdig aan de kopgevel een lage gemetselde borstwering waarboven de ramen en het glazen dak. De gevel in het verlengde van de aanbouw heeft over de volle hoogte glazen schuif puien waarnaast een loopdeur. De bestaande aanbouw is even lang als het stalgedeelte en begint ongeveer ter plaatse van de brandgevel. De bestaande aanbouw is van een cement gebonden gepleisterde plint. Een belangrijk deel van de bestaande aanbouw is vernieuwd of aangepast. De kleine hoog geplaatste raampjes verraden de sanitaire ruimte die erachter zit. De dubbele schuifdeur ondersteunt het oorspronkelijk karakter. De eindgevel van de aanbouw heeft een loopdeur, een kleine gevelopening op verdiepingshoogte is dichtgemetseld.

Afb. 21. Achtergevel en eindgevel.

Het interieur.

Het bedrijfsgedeelte van de hoofdbouw van de boerderij bestaat uit het stalgedeelte, de deel en tasruimte. Het stalgedeelte was oorspronkelijk voorzien van een potstal, deze is verbouwd tot een grupstal, daarbij is de stal efficiënter ingedeeld en geheel als stalruimte in gebruik genomen. De koeien werden in twee rijen gestald met de koppen naar de buitenzijde gericht. Centraal was de mest afvoergoot gelegen, de stal heeft twee brede voergangen langs de gevels.

Afb. 22. Centrale as in koeienstal, met molenroede als overspanningbalk voor de zoldervloer.

Voor het stallen van de koeien in de vernieuwde koeienstal was het wenselijk ook voor een goede ventilatie te zorgen. Hiervoor werden de metalen stalramen vervangen door betonnen stalramen die gesteld werden op twee bakstenen op z'n kant. De opening onder de ramen diende voor de aanvoer van schone buitenlucht. De afvoer van de stallucht werd door een ventilatieschacht door het dak geregeld. Hiertoe werd een ventilator onder tegen de schacht gemonteerd. Het was van belang dat er goed geventileerd werd omdat daarmee ziekten bij het vee werd voorkomen, maar vooral ook dat het op de zolder liggend hooi van een goed kwaliteit bleef.

Afb. 23. Betonnen stalraam met ventilatietoever.

Afb. 24 ventilatiekoker op zolder.

Later is de grupstal aangepast en is de grup vervangen door een drijfmestgoot die aangesloten was op de drijfmestkelder.

Zeer bijzonder is de overspanning van deze brede koeienstal. Deze wordt gevormd door een stalen I balk en één geklonken molenroede. De roede heeft een door teer en verwerking onleesbare plaatje waar de firmanaam van de roede op gestaan heeft.

Afb. 25. Geklonken molenroede en ventilator onder de ventilatiekoker.

Geklonken molenroede en daarnaast de ventilator met schacht die de stallucht afvoerde

De zoldervloer is verder samengesteld uit slieten en rondhout waarover planken liggen.

Afb. 26. Aanzicht molenroede met slieten en planken zoldervloer.

De op de molenroede rustende slieten en planken verdiepingsvloer.

Afb. 27. Alfa melkmachine.

Verder is nog de melkmachine (merk Alfa Lava) aan de wand bevestigd.

De deel is een ongewijzigde open ruimte gebleven. Deze ruimte is zoals gebruikelijk door de verdiepingshoge wand van de koeienstal gescheiden. De tasruimte aan de andere zijde van de deel heeft in de tweede helft van de vorige eeuw op de begane grond plaats moeten maken voor een tweede koeienstal. Bij de verbouwing van tasruimte tot koeienstal is deze stal voorzien van een zolder. De zolder bestaat uit slieten en planken. Hieronder waren de koeien in een rij met de koppen naar de deel toe geplaatst de stal was voorzien van drijfmestroosters. Boven deze stal was de tas van de hooi.

Afb. 28. Koeienstal op de plaats waar de tasruimte was. Afb. 29. Zolder boven koeienstal

De aanbouw had aanvankelijk de natte ruimte voor het schoonmaken van melkbussen, teems en het koelen van de melk. Een toiletruimte was er eveneens in ondergebracht. Bij de laatste verbouwing is de toiletruimte vergroot en vernieuwd.

Naast de uitbreiding van de koeienstal in de tasruimte is ook een stal ondergebracht in een aanbouw van de bijgebouwen op het erf.

Verder is in de loop der tijd een veldschuur op het erf gebouwd.

Deze boerderij heeft een eeuw van grote veranderingen meegemaakt waarbij door aanpassingen en wijzigingen de bedrijfsvoering zich telkens heeft kunnen voortzetten. Uiteindelijk is het vooral de locatie te midden in een woonomgeving die invloed heeft gehad op de besluitvorming.

Juist de ligging in een woonomgeving maakt het bijzonder waardevol om deze boerderij te behouden en aan te passen waarbij de geschiedenis afleesbaar blijft. De afleesbaarheid van deze agrarische geschiedenis wordt door het respecteren van de cultuurhistorische waarde gewaarborgd.

6. DE TE BEHOUDEN CULTUURHISTORISCHE WAARDEVOLLE ELEMENTEN.

De cultuurhistorische waarde van deze boerderij is gelegen in het herkenbaar zijn van de agrarische geschiedenis, de wijze van inrichting en bedrijfsvoering van een langgevelboerderij. daarbij is vooral het afleesbaar zijn van de ontwikkeling van groot belang. De geschiedenis van deze bedrijfsvoering wordt met name getoond in de buitengevels en de hoofdindeling van het bedrijfsgedeelte.

Aan de voorgevel is dit zichtbaar aan de bestaande gevelopeningen. Ook de twee toegevoegde stalramen in de eindgevel geven het hergebruik als stal van deze voormalige tasruimte aan. Het is de combinatie van deze betonnen stalramen, die in de voorgevel de eerdere metalen ramen vervingen, waardoor de schaalvergroting van de koeienstal zichtbaar wordt. Daarom is het van belang dat deze ongewijzigd behouden blijven.

De ventilatieopeningen in de eindgevel geven een duidelijk beeld van het oorspronkelijk gebruik van de ruimte voor opslag van hooi. (hooi moest droog worden opgeslagen, en een goede ventilatie was wenselijk om hooibroei te voorkomen).

De deel had altijd een grote dubbele buitendeur waardoor een volle wagen hooi en veldvruchten naar binnen kon. Omdat het dorsen van graan met veel vuil stof gepaard ging, werd tegenover deze dubbele deur in de gevel ook een loopdeur gemaakt. De instandhouding van deze deur is cultuurhistorisch van belang.

De aanbouw (achterzijde) die vooral dienst heeft gedaan als natte ruimte waar melk gekoeld werd, en melkspullen en treem schoon gemaakt werden heeft een minder belangrijke indeling. Voor de instandhouding van de cultuurhistorische waarde is alleen de bouwmassa van de aanbouw van belang en niet de indeling.

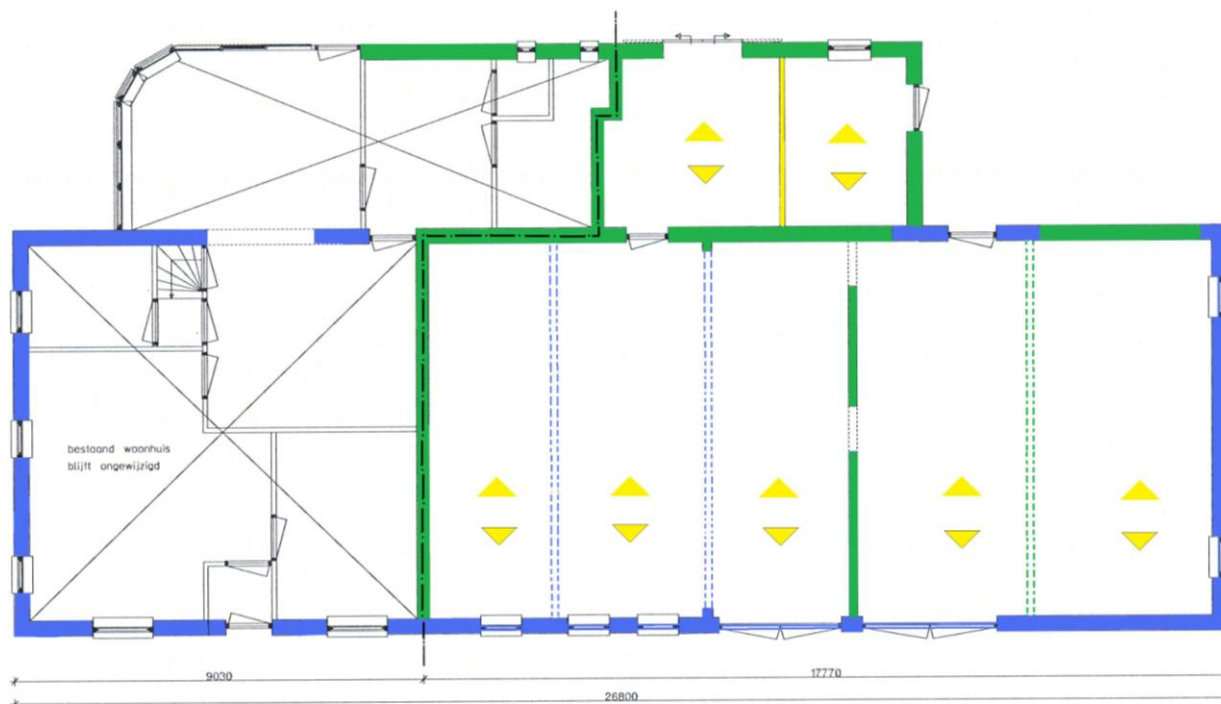
De aanwezigheid van de molenroede is een bijzonderheid die een constructieve functie op zich heeft genomen, en daarmee onderdeel van de boerderij geworden is. Door deze functie vertelt de molenroede iets over praktisch hergebruik in vroeger tijd en is deze eveneens van grote cultuurhistorische waarde.

De cultuurhistorische waarde is weergegeven in een kleurencode op de tekening van de begane grond.

De kleur blauw geeft de onderdelen aan welke van hoge waarde zijn.

De kleur groen geeft de onderdelen aan welke een positieve waardering hebben en zo veel als mogelijk gerespecteerd moeten worden. Het is denkbaar hierin wijzigingen aan te brengen.

De kleur geel is van indifferente waarde. Hierin kunnen zonder meer wijzigingen aangebracht worden

BEGANE GROND

■	Hoge waarde (blauw)	▲	Plafond afwerking	Hoge waarde (blauw)
■	Positieve waarde (groen)	■	Wand afwerking	Positieve waarde (groen)
■	Indifferente waarde (geel)	▲	Vloer afwerking	Indifferente waarde (geel)

Hoge cultuurhistorische waarde (blauw)

Alle beschermingswaardige onderdelen die van wezenlijk belang zijn voor de boerderij en zijn bouwhistorische ontwikkeling en derhalve onverkort gerespecteerd moeten worden. Bij schade moet uitgegaan worden van herstel en behoud van een maximum aan oorspronkelijk materiaal.

Positieve cultuurhistorische waarde (groen)

Alle beschermingswaardige onderdelen die voor de instandhouding van de ontwikkelingsgeschiedenis van de boerderij veel waarde bezitten. Behoud is gewenst, maar de waarde is niet dusdanig hoog, dat aanpassing of verandering onmogelijk is. Voorwaarde is dat het onderdeel als dusdanig herkenbaar blijft.

Indifferente cultuurhistorische waarde (geel)

Onderdelen die niets of weinig aan de waarde van de boerderij toevoegen en ook geen wezenlijk onderdelen van de ontwikkelingsgeschiedenis zijn. Behoud is mogelijk, maar niet noodzakelijk.

Storende onderdelen (rood) (bij deze boerderij niet van toepassing).

Noemer	Motivering	score
Schoonheid:		
Architectonische waarde. Historische esthetica ontwerpdoctrine vormtaal	De boerderij is gebouwd volgens de esthetica voor boerderijen van dat tijdstip, d.w.z. alle vormgeving is gebaseerd op praktische, rationele, beproefde bruikbare vormgeving. De consequente toepassing van dat uitgangspunt heeft gezorgd voor een harmonische eenheid, boerenesthetica. De latere ver- en uitbouwen zijn volgens hetzelfde principe tot stand gekomen. Het toegepaste materiaal is afkomstig uit de directe omgeving en mede daardoor passend in die omgeving.	++
Authenticiteit: Gaafheid, oorspronkelijke karakter, hedendaags belevingswaarde	De boerderij heeft in de loop der tijd aanpassingen ondergaan zoals van potstal naar grupstal. Deze aanpassingen zijn herkenbaar. Ook de bedrijfsvoering is door de vorm en plaatsing van de deuren en stalramen herkenbaar.	+
Context: Ruimtelijk – en of ensemble werking	De omgeving van deze boerderij is in de loop der tijd veranderd. De directe omgeving van de boerderij het erf heeft wel aanpassingen ondergaan evenals de boerderijen in de omgeving.	--
Wetenschappelijke waarde		
Architectonische waarde. Historische esthetica ontwerpdoctrine vormtaal	De boerderij vormt een belangrijke schakel in de ontwikkeling van de langgevelboerderij in Noord Brabant waarbij veel van de historische gegevens van de boerderij behouden zijn. De gevels hebben de herkenbare indeling grotendeels behouden. Deze boerderij heeft zowel informatie van de oorspronkelijke boerderij als de latere aanpassingen. De latere uitbouwen zijn getuigen van de voortvarendheid waarmee de eigenaar het bedrijf runde	++
Zeldzaamheid: Typologisch en ecologisch	Deze boerderij is met latere varianten veelvuldig in deze regio gebouwd en gebruikt. Deze boerderij is ontwikkeld in een tijd waarin naast de ervaringen van vele eeuwen ook een rationele wetenschappelijke inbreng, het resultaat hebben bepaald. Van de vele boerderijen die met latere varianten gebouwd werden, zijn	+

	er evenwel niet veel in goede staat behouden.	
Stedenbouwkundige markering: Ruimtelijk – en of ensemble werking	De boerderij met erf vormt samen met de andere boerderijen een herkenningspunt in de omgeving. De boerderij getuigt door zijn ligging van de oude historische ontwikkeling en ontginning van de omgeving. De ligging van de boerderij op enige afstand vanaf de weg, waardoor het mogelijk was een wagen te lossen op het eigen terrein, is de voorloper van eisen die thans bij industrieterreinen gebruikelijk geworden zijn.	–

Noemer	Motivering	score
Cultuurhistorische waarde		
Dorpshistorische betekenis: Herkenbaarheid van de historische ontwikkeling , sociaal, economisch , bestuurlijk.	Met het uitbreken van de eerste wereldoorlog daalde de inkomsten van de agrarische sector vrij scherp. Ook de duikboot oorlog die in 1917 losbarste heeft grote invloed op de inkomsten van de boeren in ons en de omringende landen gehad. Het gebied waar de boerderij gelegen is was reeds in 1830 ontgonnen. De boerderij heeft met haar producten gedurende eeuwen een bijdrage geleverd aan het de economische ontwikkeling van Weebosch en omgeving.	+
Architectonische Betekenis . Representatief voor een bouwtrant/type of werk van een belangrijk kunstenaar	De architectonische vormgeving en betekenis van de boerderij is het resultaat van een geleidelijke ontwikkeling in de boerderijbouw. De langgevelboerderij met potstal en hun wijziging in grupstal met omvang hebben invloed uitgeoefend op latere boerderijen in de omgeving en is representatief voor de boerderijbouw in Noord-Brabant.	+
Landschappelijke markering.	De langgevelboerderij markeert het tijdstip dat begonnen werd met de overschakeling op melkkoeltank opslag	+